

lago, da se pomiri in spet dobi občutek varnosti. Ampak v pisateljevih očeh avtomatizirana varnost kajpada ni prava varnost. Svoboda in ustvarjalnost se namreč morata umakniti v onostranstvo.

Bulgakov je napisal enega najbolj nenavadnih sodobnih romanov, ki ga je avtor uvoda v moskovsko izdajo, pisatelj K. Simonov, imenoval pisateljevo oporoko. Tudi Simonov je poudaril razvejanost in večplastnost romana. A pri tem ne gre le za svobodno prehajanje dejanja v času in prostoru, za vrstitev realnega in irealnega, ampak tudi za izredno bogato problematiko. Delo lahko imenujemo filozofski roman, ljubezensko zgodbo in bridko satiro hkrati. Šižejne linije in plasti se vrstijo in prepletajo, pisatelj vsaki od njih najde adekvatna umetniška sredstva, ustrezen izraz. Prav v tem pa je tudi nenavadnost romana. Drugo za drugim niza vprašanja in sili bralca, naj si sam išče odgovor; prav zato so ta roman tudi toliko interpretirali, le da se bo marsikdaj težko odločiti za takšno ali drugačno razlago.

LITERATURA:

M. M. Bahtin, *Problemy poetiki Dostojevskogo*. Moskva 1963; B. A. Uspenskij, *Poetika kompozicii*. Moskva 1970; L. Skorino, *Lica bez karneval'nyh masok*. Voprosy literatury 1968/6; I. Vinogradov, *Zaveščanie мастера*, prav tam; L. Skorino, *Otvet oponentu*, prav tam; V. Lakšin, *Roman Bulgakova »Master i Margarita«*. Novyj mir 1968/6; K. Simonov, *Pisatel' Mihail Bulgakov*. V knjigi »Razgovor s tovariščami«. Moskva 1970; René Micha, *Mikhael Boulgakov ou la Russie éternelle*. Critique, Paris 1969/1; G. Struwe, *Geschichte der Sowjet-literatur*, München 1958.

NA ROBU SRBOHRVATSKEGA (IN SLOVENSKEGA) ETIMOLOŠKEGA SLOVARJA

France Bezljaj

Filozofska fakulteta v Ljubljani

1

Sbh. *gùmati* »hlastno jesti«

Izolirano sbh. besedno družino *gùmati, gumatiti*, nàgumati se, gùmalac, gùmalica* je Berneker, SEW I 362 z rezervo povezal s sln. *pogum* »Mut« in obravnaval oboje kot izposojenko iz stvn. *gouma* »pazljivost, opreznost«. Kasneje je Kiparsky, SLG 144 pri *pogum* izhajal iz stvn. *gome, gume* »Mann«, adj. *gomo* »mutig«, kar semantično izključuje sbh. *gùmati*. Tudi Skok, ERHSJ I 632 zavrača Bernekerja in rekonstruira *gùmati* < **glʹɛmati*, kar naj bi bil denominal iz *glʹɛbnʹ* »golten«. Na drugem mestu, ERHSJ I 639 (geslo *gut*) izhaja iz **glʹɛtno*^{Nti} tudi pri sbh. *glinuti* »požirati scela«, ne da bi upošteval imperfektivni par *glivati*.

* Oblika, izpričana samo enkrat v 18. st. pri Kavanjinu iz Trogira, je po ARJ III 499 nezanesljiva. Vendar se po tvorbi presenetljivo ujema s slovenskimi glagoli tipa *grétiti* : *gréti, zaprepastiti* : *zaprepasti, vzgrostiti se* : *zgroziti se, zabičati* : *zabiti* (komu v glavo). To so stare *t*-podaljšave z intenzivno funkcijo, ki v samostojnem razvoju slovanskih jezikov niso bile več produktivne razen redkih izjem.

Oba sbh. glagola spadata verjetno k isti besedni družini. Pri tudi v slovanskih jezikih izredno produktivni osnovi **gel-* »ballen« navaja Pokorny, VWb 360 varianto **glem-*, v lit. *glemóti* »umarmen« in **glemg'-*, v let. *glemzt* »langsam essen, Unsinn schwatzen, gedankenlos plaudern«. Letsko gradivo, ki ga navaja Mühlentbach-Endzelin, LDW I 625 dalje, priča tudi za prevojne variacije **glēm-* in **gləm-*, poleg tega pa tudi za tako v baltskih kakor v slovanskih jezikih pogostno zamenjavo *-m-* : *-v-*. Sbh. *gūmati* kaže na **glbm-*; iz polne stopnje ali iz ide. **gləm-* pa moramo izhajati pri sln. *glomėti* »hlepeti (po jedi)«, npr. *krava glomi po mladini*, osamljeno tudi *glometi po resnici*. Zaradi tega, doslej v strokovnih analizah neupoštevane slovenskega glagola, bi se pri p. *glamać* »ješć powoli« poleg *glamzać*, *glamkać*, r. dial. *glamat^b* »jesti« (Polesje), ukr. *glámaty* »teško požirati« in morda tudi pri sbh. *glamàzati* »govoriti s mnogo rijeći« ter č. dial. *glámět* »čepeti« preje odločil za **glom-* (tako Brückner, SEJP 142) kakor za Bernekerja, SEW I 306, ki opozarja na stnord. *glam*, *glamm* »hrup« ali Slawskega, SEJP I 281, in Skoka, ERHSJ I 565, ki izhajata iz slovanske osnove, sbh. *glomot* »hrup«.

Slovenščina pozna tudi oblike z *-b-*, ki pa se je lahko razvil tudi interno iz *-v-*. Sln. *golbati* »gristi, žvečiti« ustreza slš. dial. *hlvat'* »žreti« in p. *gluwać* »prežvekovati«. Morda spada zraven tudi sln. dial. *golbica* »škrjanec« (Goriška Brda). Teže se je opredeliti pri nazivih gob tipa *globanj* (m.), *globanja* (f.) poleg *glibanja* »*Boletus edulis*«, prim. lit. *gleivėti*, *gleimotis* »schleimig werden« (o tem Fraenkel, LEW 156) in slov. *gliva*. Sbh. in mak. *glib* »blato« (< **gleim-*?) odgovarja sln. dial. *glun* »blato«; prim. let. *glāums* »sluzast«. Na drugačne podaljšave kaže sln. dial. *gozati*, *guzati*, *guzniti* »žvečiti« (< **glbg'-*?). Z različnimi prevojnimi stopnjami je treba računati tudi pri sln. *gleviti* »žvečiti« (Kras) ali mak. *gleka* »žveči« v razmerju do č. dial. *glimat'*, *glembat*, *glempat* »jesti brez teka« (Machek, ESJČ 149, razlaga to ekspresivno), ukr. *glýmaty* »poželjivo jesti« in blg. *glivam* »pogoltno jesti«, sbh. *glivati*, *glinuti*. Z drugačnimi pomeni, za katere je na razpolago dovolj paralel iz iste osnove v drugih ide. jezikih, spada sem tudi blg. *glivam* »opotekam se od utrujenosti, prijemam nekaj mehkega«, slš. *hliviet'*, *liviet'*, *hlviet'* »lenariti, težko se premikati«, prim. let. *glēvulis* »slabič, razvajenec« ali p. *glewieć*, *gliwieć* »pokvariti se (o siru)«. Samo slovensko je *glúzati* »žvečiti, gristi«, medtem ko pomeni r. *gluzdit^b* »drseti«.

2

Sbh. dial. *jalovišće* »vaba za ribe« in sln. *ja(d)lovišće* »vaba za rake«

Skok, ERSJ I 751 d., se na dveh mestih dotika zanimive sbh. besede *jalovišće*, izpričane v Istri in enkrat čak. v 16 st. Prvič govori o njej pod geslom *jalan* (m.) »laž« in drugič pod *jalov* »neploden«, ne da bi se dokončno odločil za etimologijo. Pri tem pa popolnoma prezre sln. *jalovišće* »vaba za rake«, kar po Levstikovih podatkih navaja Pleteršnik, SNS I 357, z dubleto *jadlovišće* iz Zalokarjevega rokopisnega slovarja, kjer je naveden pomen »der Ort, wohin der Köder für Krebse gelegt wird«, ki se zdi Pleteršniku dvomljiv. Srbohrvatski in pri Levstiku izpričani pomen »vaba« nas preseneča zaradi sufiksa, ki je v takšni funkciji nenavaden. Oblika z *-dl-*, ki kaže na slovenski severozahod, pa izključuje vsako

možnost povezave s psl. *jalovъ* »sterilis« kakor tudi s sln. in sbh. kajk. *jal* »zavist«, *jaliti se* »pretvarjati se, hliniti se« (prevzeto po Skoku z madžarskim posredovanjem) ali s sbh. štok. *jalan* »laž« (turšč. *yalan* »falsus«). Poljsko *jadłowiec* poleg *jałowiec* »Juniperus« in br. *jadlovec* je dobilo *-dl-* analogno po *jedla* (Vasmer, REW III 488; Slawski, ESJP I 495); Machek, ESJČ² 215 preklicuje svojo starejšo primerjavo (Slavia, VIII 214) z lit. *ėglė* »smreka«. Čeprav psl. *jalovъ* »sterilis« in zahodno slovansko *jalovъcb* »Juniperus« ni etimološko zadovoljivo pojasnjeno, morda sta to celo dve različni osnovi, ni glasoslovno in semantično mogoče s tem povezati sln. in sbh. *ja(d)lovišće* »vaba«.

Brez ozira na različne razlage sufiksa *-išče* je mogoče dvomiti, da je v primerih tipa sbh. *mesište* »meso« njegova funkcija mlada (Skok, ERSJ I 735). Obratno dokazuje Taszycki, Slavia IV 213 d.), da je izhodni pomen »potencirana lastnost osnove« in so oblike, kakor je npr. sln. *zelišče* »zelenjava«, p. *zielisko*, *zelisko*, *zelsko* »plevel« ali sln. dial. *godišče* »leto«, sbh. kajk. in v Črni Gori *godište* samo arhaizmi, ki že zdavnaj niso več produktivni. Posebne pozornosti zaslužijo tvorbe kakor *Ilbišče Muromišče* v ruskih bilinah, ki gotovo nimajo augmentativnega prizvoka.

Izolirano sln. in sbh. dial. *ja(d)lovišće* z danes neznan izhodno besedo kaže gotovo na arhaizem. Neko suponirano psl. **jadlov-* bi bilo mogoče glasoslovno in pomensko povezati z letsko besedno družino *juōdināt* »jemanden zu etwas antreiben, an etwas errinern«, *juodzināt* »wecken, kund tun« in morda spada sem tudi *juodene* »Hyoscyamus niger«, kar pa je mogoče povezati tudi z litavskim *júodas* »črn, letsko *juōds* »demon, hudič« neznanega izvora (o tem Fraenkel, LEW 197). Za letsko *juōdinat* mi razen Mühlenbach-Endzelina, LDW II 125, žal ni na razpolago noben podatek v strokovni literaturi, vendar je že iz pomena razvidno, da imam^o v tem primeru opraviti z v baltskih jezikih tako pogostnim prevojem (dolgi) *-ō-* : *-eu-*, prim. lit. *jaudā* »Lockmittel, Köder«, *jáudinti* »aufregen, aufreizen, verlocken, ködern«. Z isto prevojno stopnjo je tudi poljsko *judzić* »zu etwas Bösem bereden, reizen, aufwiegel« in slovensko *júdati* »schimpfen«, *júdati se* »sich zanken«, verjetno pa tudi makedonsko in bolgarsko *juda* »Nymphe« (o tem Fraenkel, LEW 195; Pokorny, VWb 511).

V Linguistici XI, str. 23—32 sem poizkusil dokazati, da moremo tudi v slovanskih jezikih operirati s tem prevojem. Tudi sbh. dial. *jāšak* »amfora, sud od zemlje«, kar Skok, ERHSJ I 760 s precejšnjo verjetnostjo lokalizira na otoku Braču, obenem s sln. *jašek* »Schacht, Wasserbecken« je mogoče po tem prevoju povezati z lit. *úoksas* »Öffnung, Hohlraum«. V slovenščini tvori ta osnova tako besedno družino, da res ni mogoče verjeti v izposojenko iz nemščine. Poleg tega v nobeni drugi nemški izposojenki nimamo v slovenščini začetni *ja-* iz *a-*.

Tudi drugo, samo na Braču izpričano besedo *gāba* »podagra«, ki jo pušča Skok, ERHSJ I 541, brez razlage, je mogoče povezati s sln. *gābati*, *gābam* »darben, zugrunde gehen, krepieren«, kjer ne more biti *-a-* < *-b-* (to je mogoče v sbh. *gābav* »kriv na kojem udu«). Pri sln. *gabati* moremo izhajati samo iz pred-slovanskega **gōb-* poleg **goub-* v *pogubiti* in **gūb-* v *pogybno^Nti*, vse iz ide. **gheub-* »biegen«.